

ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

УДК 37:93/94–057.875

П. В. Вербицька

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ЧИННИК СТАНОВЛЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Історико-культурна спадщина відтворює багатотисячлітню історію розвитку історичного середовища місцевої громади. Збереження пам'яток історії та культури є умовою забезпечення її сталого культурного розвитку. У процесі дослідження історичного довкілля молоді люди отримують стале відчуття приналежності до історії своєї місцевої громади, вчать приймати самостійні рішення, прогнозувати, яким вони хочуть бачити своє місцеве середовище у майбутньому.

Ключові слова: історичне середовище, молодь, історико-культурна спадщина, дослідження

Пам'ятки історії та культури є унікальними свідченнями минулого, важливим джерелом історичного досвіду, що містить різнобічну інформацію про розвиток суспільства в минулому та сьогоденні. Аспекти минулого формують характерні риси місцевої громади. Впродовж історичного розвитку культурної спадщини сформувався неповторне історичне середовище місцевої громади, що впливає на становлення ідентичності її спільноти. Історико-культурні пам'ятки як надбання людства сприяють становленню молоді особистості, її духовному розвитку, формуванню сталого почуття приналежності до місцевої спільноти.

В сучасних умовах актуальною проблемою є ставлення молодого покоління до історико-культурної спадщини, збереження та популяризація історико-культурного надбання та традицій різних етноконфесійних спільнот. Важливим аспектом сучасних поглядів на культурні пам'ятки є усвідомлення їх цінності як об'єктів, що представляють певне історичне середовище з його історично сформованими культурними взаємовпливами та зв'язками.

Багатоманітність українського суспільства, з одного боку, передбачає позитивне сприйняття самобутності культур, національно-культурних відмінностей, а з іншого – пошук спільних ціннісних координат, які стимулюють конструктивний суспільний діалог, співпрацю представників різних етноконфесійних спільнот у багатокультурному середовищі. Такою об'єднавчою справою є збереження та відтворення історичного та культурного середовища місцевої громади, яка об'єднує людей, незалежно від їхньої етноконфесійної приналежності.

Вагомий внесок в обґрунтування актуальних проблем формування і збереження історико-культурної спадщини вносять наукові праці В. Акуленка, Г. Андрес, Н. Бондаренка, Т. Катаргіної, Р. Нагнибиди, О. Онищенко, О. Присяжнюка, Л. Проценко, В. Піскуна, О. Савчук, Г. Скрипник, О. Титової, О. Хлівнюка, І. Чернікової та ін. Однак проблема дослідження історико-культурної спадщини у проекції на завдання історичної освіти та громадянського виховання особистості є недостатньо досліджуваною. Відтак метою статті є з'ясування потенційних можливостей історичного дослідження молоді у місцевому історичному середовищі у процесі становлення її ідентичності та формування громадянської відповідальності.

Багатоманітність історико-культурної спадщини України сформована з надбань різних народів та етносів, які живуть на її території та здійснили свій вагомий внесок у розвиток її історичного, культурного та суспільного розвитку. Стратегічне становище України між Сходом і Заходом сприяло активним економічним, політичним і культурним зв'язкам українського народу з народами інших країн. Впродовж тривалого часу українські землі входили до складу Російської Австро-Угорської імперії. За цей час виникли і розвинулися стратегічні, економічні і соціокультурні зв'язки. На українській землі віднайшли свою батьківщину представники різних народів, утворюючи значні етноконфесійні спільноти. Діалогічність української культури, зумовлена її геополітичним становищем «між Сходом і Заходом», визначає її відкритий характер, спрямованість на творчу взаємодію з іншими культурами, що забезпечує взаємовплив та взаємозбагачення у процесі культурного розвитку.

У результаті взаємовпливу специфічних особливостей різних культур впродовж тривалого історичного розвитку утворилося неповторне історико-культурне середовище місцевої спільноти. Значна частина культурного надбання була втрачена внаслідок дії різних чинників: війн, імперської політики, тоталітарного режиму тощо. Проте й в сучасних умовах недостатнього розвитку структур громадянського суспільства, правового нігілізму громадян, у населених пунктах можна віднайти чимало випадків небального відношення до національної культурної та історичної спадщини.

Культурна спадщина історичного середовища є одним із найважливіших чинників становлення особистості, її духовного розвитку, виокремлення ідентичності як важливої складової історичної пам'яті. Молоді громадяни повинні усвідомити, що стан їхнього довкілля, культурної історичної спадщини, що формує його неповторний соціокультурний образ, є важливим обов'язком кожного, а не лише органів влади.

Важливою функцією історичною освіти є створення у сприйнятті молодого покоління цілісного образу історичного минулого національної спільноти, формування історичної пам'яті суспільства. Історична освіта прагне сформулювати відповіді на суспільні виклики, пропонуючи засоби для розуміння та усвідомлення

молодими людьми складних взаємозв'язків історичного минулого, формування бачення їх майбутнього та ролі, яку вони можуть відіграти у суспільному поступі. Відповідно сучасний процес навчання історії повинен спрямовуватися на вироблення у вихованців уявлення про багатоманітність інтерпретацій подій історії та сучасності; формування здатності критичного аналізу явищ, фактів, альтернатив суспільного розвитку та різноманітних джерел інформації; формування ціннісних орієнтацій на основі особистісного осмислення соціального, духовного, морального досвіду минулого і сучасного, поваги фундаментальних прав людини, толерантного ставлення до культур та історичного досвіду інших народів.

Історична освіта покликана забезпечувати можливість для молоді досліджувати шляхи, яким чином минуле допомагало формувати різні ідентичності, спільні культури, цінності і формувати толерантне ставлення особистості до різноманітності. Відповідно молоді люди мають не лише отримувати знання про історичні події, але й бути готовими до конструктивного діалогу з представниками різних культур, що презентують місцеве історичне середовище, носіями різної історичної пам'яті, виробити толерантне ставлення до них, повагу до їх поглядів та уподобань. Розвиток толерантності, навичок конструктивного діалогу мають бути об'єктом історичної освіти молодого покоління в умовах сучасного багатоманітного суспільства. Водночас детальне дослідження історичних подій, виявлення позитивного взаємовпливу різних культур, критичний аналіз та відкрита дискусія вразливих і суперечливих питань сприяє подоланню соціальних упереджень та стереотипів.

Виховання у молоді позитивних установок і навичок соціальної комунікації та взаємодії у багатонаціональному та поліконфесійному суспільстві – одне із завдань історичної освіти, яке є особливо актуальним в сучасних умовах. Навчання культурній багатоманітності у процесі реалізації діалогічного підходу засобами історичної освіти має на меті формування, збереження, трансляцію і розвиток культурних норм, цінностей, знань і смислів, сприяючи інтеграції, соціальній консолідації, що є важливим суспільним запитом навчальному закладу на підготовку особистості до ефективної життєдіяльності. Водночас діалогічність як концептуальний підхід в історичній освіті розглядає знання не як самоціль, а гнучкий та творчий продукт, що виникає у процесі діалогової взаємодії її учасників, та перебуває у стані постійної зміни та перегляду [1, с.37].

Якщо особистість прагне пізнати власне довікілля, відчуває потребу та необхідність впливати на його долю, їй необхідно навчитися розуміти взаємозв'язки історії місцевого культурного середовища із його сучасним станом та розвитком. Дослідження проблем, пов'язаних з історією власного довікілля, дає змогу визначати, як приймаються рішення, що впливають на місцеве середовище, організувати необхідну і важливу для громади діяльність, спричиняючи позитивні зміни в історичному середовищі. За таких умов молоді люди відчувають безпосередній зв'язок зі

своєю культурною спадщиною. Це дасть їм можливість зрозуміти, які є зв'язки між діями людей і історичним середовищем у минулому та сьогодні. Це сприяє сприйняттю і баченню молодими людьми майбутнього їхнього місцевого історичного середовища та ролі, яку вони могли б відіграти у його майбутньому.

Історичні пам'ятки місцевої спільноти є цінним ресурсом історичного дослідження, у процесі якого відбувається формування ідентичності молодого покоління, формується позитивне ставлення до історико-культурної спадщини місцевої громади. З'ясування поточного стану історичної пам'ятки, можливостей його покращення та відновлення сприяє залученню молоді до життя громади та може стати об'єктом історичного дослідження. Досліджуючи історію пам'яток, зосереджених у місцевій громаді, їх функції у минулому, молодь навчається розуміти їхню історичну вартість, їх роль у майбутньому, необхідність їх збереження чи відновлення. Така діяльність надає можливість ознайомлюватися з роботою місцевих та центральних органів влади, зокрема відділів культури та охорони історичних пам'яток; допомагає розвивати відчуття власного місця в минулому, теперішньому і майбутньому місцевої громади, висловлювати власну думку, поважаючи думки та цінності інших.

Досліджуючи історію пам'яток, зосереджених у місцевій громаді, їх функції у минулому, молодь навчається розуміти їхню історичну вартість, їх роль у майбутньому, необхідність їх збереження чи відновлення. Історичною пам'яткою є усе те, що нагадує про минуле, про нашу історію, зокрема місця археологічних розкопок, історико-архітектурні пам'ятки, пам'ятки природи, культові споруди, пам'ятки військової історії, територіальні обмеження, пам'ятки виробництва та техніки, історичні назви, історичні документи тощо.

Історико-архітектурні пам'ятки – це історичні будівлі, які вважаються вартими збереження на основі особливого архітектурного чи історичного значення. Термін історико-архітектурна пам'ятка є досить широкий і стосується багатьох об'єктів, зокрема: помешкання (житлові будинки): палаци, замки, міські будинки, сільські будівлі, а також мости, альтанки, павільйони, шлюзи, поштові скриньки, пам'ятні знаки тощо. Це можуть бути архітектурні деталі на будинках: статуї в нішах, барельєфи, атланти і каріатиди, прикраси над входом, балконні решітки; незвичні і цікаві ліхтарі, флюгери, димарі, вивіски над ресторанами чи магазинами, кольорова мозаїка на бруківці, телефонні будки і смітники тощо.

Сюди відносяться також громадські місця та державні установи в історії: будівлі міських та сільських органів управління, громадських організацій, клубів, театрів, кінотеатрів, навчальних закладів, суду, ратуші, катівні, в'язниці тощо. Багато історико-архітектурних пам'яток використовується і перебуває у приватній власності, формуючи історико-архітектурну зону. Місцева влада зобов'язана визначати межі таких територій і враховувати їх у політиці планування, щоб зберігати історичну та культурну спадщину місцевості.

Пам'ятки природи, які мають історичну цінність: унікальні дерева, алеї, сади, парки, гаї, ліси, виноградники, скелі, урвища, яри, каньйони, пороги тощо. Культурні споруди: сакральні споруди (церкви, костели, синагоги, мечеті, дзвіниці, монастирі, каплиці, митрополічі, єпископські палати), церковні реліквії (хрести, ікони, скульптури, картини, хоругви), тощо. Пам'ятки військової історії: могили, статуї, обеліски, цвинтарі, замки, вежі, мури, ворота, окопи, форти, доти, оборонні споруди, військові меморіали тощо. Територіальні обмеження: огорожі, мури, прикордонні смуги, паркани, хвіртки, перелази тощо. Пам'ятки виробництва та техніки в історії: фабрики і заводи, старі млини, пекарні, пральні, старі доменні печі, винокурні, броварні, папірні, конюшні, псарні, кінні заводи, водонапірні вежі, пожежні вежі(каланчі), маяки, мости, греблі, дамби, різноманітні вежі та інші інженерні споруди, а також транспортні засоби (старі автомобілі, трактори, потяги, вагони, літальні апарати, мотоцикли, велосипеди, тощо). Пам'ятки на згадку про трагедії в історії (стихийні лиха, масові хвороби та нещасні випадки в історії): чумні та холерні знаки, пам'ятні знаки, поставлені на місцях, де загинули люди внаслідок транспортних катастроф, завалів, ураганів, землетрусів, пожеж тощо. Пам'ятки культури в історії: пам'ятні дошки, розписи, стінописи, будівлі, ювілейні медалі, меморіальні місця, надмогильні пам'ятники, колекції, музейні збірки тощо. Історичні назви: топоніми – назви поселень; гідроніми – назви річок, озер, ставків, заток; ороніми – назви гір, скель, височин тощо.

Важливий потенціал для інтеграції місцевої громади містить історична дослідницька діяльність молоді. Алгоритм роботи з історичною пам'яткою передбачає здійснення таких основних кроків: відшукати у місцевості історичну пам'ятку; охарактеризувати час, обставини, події чи осіб, про які нагадує пам'ятка; описати її загальний вигляд (символіку, форму, розміри, місце, на якому стоїть, матеріал, з якого зроблений, а також певні його особливості та враження, котрі він справляє на спостерігача); з'ясувати, коли і за яких обставин була встановлена (причину, залучені особи та кошти, чії ідеї та інтереси представляв, вигляд у минулому і сьогоденні, її минулі і сучасні оцінки тощо); дослідити подальшу історію пам'ятки; охарактеризувати її сучасний стан.

Слід відзначити, що дослідження місцевої історії має неабиякий громадянознавчий потенціал і ресурс громадянського виховання особистості. Адже з'ясування поточного стану історичної пам'ятки, можливостей його покращення та відновлення сприяє конструктивному залученню молоді до життя громади та може стати об'єктом історичного проектування.

Історичний проект спрямований на підготовку молодих людей до виконання активної ролі громадян, розвиваючи їхню самостійність і відповідальність; залучає молодь до спільного дослідження і надає їм можливість висловлювати власну думку, поважаючи думки та цінності інших; надає можливість ознайомлюватися з роботою місцевих та центральних органів влади, зокрема відділів

культури та охорони історичних пам'яток; допомагає розвивати відчуття власного місця в минулому, теперішньому і майбутньому місцевій громаді.

Вважаємо за доцільне зазначити, що дослідження історії пам'ятки, усвідомлення необхідності її охорони та збереження сприяє формуванню громадянської позиції молоді. Нерідко історико-архітектурні пам'ятки перебувають у центрі місцевих дебатів. Але в більшості випадків вони зникають чи змінюють своє обличчя без участі та голосу громадськості. Тому розглядаючи можливості збереження та захисту історичної спадщини, молоді люди ознайомлюються з демократичними процесами та процедурами прийняття рішень, що дає їм можливість впливати на позитивні зміни місцевої громади.

Отже, проблема збереження, відновлення чи ліквідації історичної пам'ятки є складовою громадянського виховання молоді. Процес відтворення історичного середовища, реконструкції (сплановану і узгоджену роботу на певній території для покращення її стану) історичних пам'яток може бути також ініційований молоддю. У процесі дослідження можливостей її збереження молоді люди знайомляться із роботою та функціями органів місцевої влади та самоврядування, офіційними документами на національному та міжнародному рівні, існуючою практикою, а також із механізмами впливу громадян на прийняття рішень щодо долі таких будівель у місцевій громаді. Проекти з реконструкції також можуть залучати волонтерів з числа молоді, а також інших представників місцевої громади. Такі проекти дають можливість молоді брати участь в обговоренні важливих питань збереження національної спадщини і розвитку її у майбутньому.

Місця поклоніння становлять важливу частину нашого історичного середовища, демонструючи різноманітні релігійні підходи, мистецькі стилі і форми різних культур. Відвідання культових споруд має неабиякий потенціал формування поваги та чуйності до почуттів та вірувань інших людей. Результати обговорення та пропозиції молоді можуть бути представлені на засіданні місцевих органів самоврядування з метою ініціювання дискусії у громаді та прийняття певного рішення. Молоді люди також можуть докласти зусиль для зміни призначення споруди та збереження її історичної вартості.

Відвідини місць військової історії, що впливали на долю людей у різні періоди історії, а також у багато чому визначили наше сучасне життя, зустріч із свідками конкретних військових подій, догляд та їх дослідження є можливими різновидами діяльності молоді.

Загальновідомим є те, що більшість історико-культурних об'єктів внесено в реєстр історико-архітектурних пам'яток та перебувають під захистом держави. Менш відомим є те, що парки і сади є частиною національної та світової історичної спадщини, і тому також потребують захисту. Догляд і збереження зеленої спадщини міст та сіл можуть бути об'єктом історичного дослідження.

Молоді люди можуть досліджувати і обговорювати також проблеми, пов'язані із збереженням історико-архітектурних пам'яток.

Адже історичне середовище місцевої громади не є статичним та незмінним. З часом його ділянки адаптуються і розвиваються відповідно до сфери їх використання і потреб людей, що живуть і працюють у них. Деякі будівлі перестають використовуватись або стають непотрібними з багатьох причин. Зміни в промисловому виробництві і пріоритетах, рух населення, різні можливості працевлаштування можуть сприяти їх занепаду. Багато міст і містечок мають цінні культурні пам'ятки, окремі з яких внесені в реєстр історико-архітектурних пам'яток завдяки своєму особливому архітектурному чи історичному значенню. Деякі райони чи групи будівель є визначені як охоронні зони, оскільки їхній характер і вигляд вважаються вартими для збереження, різні можливості будівлі можуть руйнуватися, якщо не запобігти цьому.

У процесі дослідження історичного довкілля молоді люди отримують стале відчуття приналежності до історії своєї місцевої громади, вчать приймати самостійні рішення, прогнозувати, яким вони хочуть бачити своє місцеве середовище у майбутньому. Залучаючись до розгляду проблем збереження історичного довкілля, молоді люди збирають свідчення з різних джерел інформації думки різних представників громади стосовно реальних питань, що впливають на місцеву громаду, а також до прийняття та обґрунтування рішень. Вони отримують можливість звертатися до реальних питань, що стосуються їх щоденного життя і брати участь у представленні думки представників громади стосовно певної історичної пам'ятки.

Така діяльність має на меті формування в особистості позитивного ставлення до соціальної різноманітності, розвиток соціокультурних здатностей взаємодії із представниками різних культур на основі толерантності й взаєморозуміння, усвідомлення важливості культурної різноманітності для демократичного поступу країни.

Розглядаючи можливості збереження та захисту історичної спадщини, молоді люди ознайомлюються з демократичними процесами та процедурами прийняття рішення, що дає їм можливість впливати на позитивні зміни місцевої громади, зокрема, зміни призначення споруди та збереження її історичної вартості.

У процесі дослідження історико-культурної пам'ятки, особливо, якщо це стосується питань планування та забудови, необхідно використовувати різні джерела інформації. Це можуть бути: історичні документи, газети, карти, плани, фотографії, поштові листівки; аудіо-та відеозаписи; матеріали інтерв'ю; анкетування жителів вашого населеного пункту тощо.

Історичні документи можна знайти в архівах, музеях, університетах і місцевих бібліотеках. У архівах традиційно зберігаються рукописні, унікальні документи. Тут також містяться збірки старих фотографій, які звичайно розміщені за алфавітним покажчиком за назвою вулиці, будівлі, району чи власними назвами. Книги зі старими фотографіями є особливо корисними, оскільки багато інформації міститься в підписах до них. Цікаву інформацію можна

почерпнути, розглядаючи марки та написи поштових листівок, які стали широко розповсюджуються у світі з початку ХХ ст.

Цінним ресурсом історичного дослідження є церковні записи: записи хрещень, шлюбів і похоронів, що зберігаються протягом кількох століть у деяких церковних парафіях і їх можна використовувати разом із написами на надмогильних плитах для дослідження людей, що проживали у певній місцевості. Історичні карти, що зберігаються у місцевих бібліотеках або архівах, є корисними при вивченні історії місцевості у дослідницькій діяльності. Їх можна використовувати для порівняння місцевості у минулому з теперішнім, і вони можуть показати зміни чи забудову її протягом певного часу. Архітектурні плани можуть бути неоцінним джерелом для вивчення історичної будівлі. Вони можуть стосуватися первісного вигляду будівлі або пізніших змін чи прибудов. Якщо досліджувана тема є актуальною для громади, то відповідні статті, коментарі громадськості чи редакторів можна віднайти в місцевих чи регіональних газетах.

Важливим аспектом історичного дослідження у процесі аналізу документів, які можуть представляти різні позиції та кути зору, є навчання вихованців порівнювати різні описи, шукаючи відмінності і подібності у фактах, а також судження, що виражають певні погляди або думки. Обговорення відмінностей у трактуванні одного ж історичного факту чи події та з'ясування причин такої оцінки (неповна інформація, суб'єктивність, різний досвід, певна релігійна чи політична приналежність тощо) сприяє формуванню в особистості здатності аналітичного та критичного мислення, дають можливість формувати об'єктивні, зважені та незалежні судження при оцінці історичних явищ.

Істотним ресурсом історичного дослідження історичного середовища є представники громадськості, різноманітних місцевих організацій та об'єднань, органів влади та місцевого самоврядування, засобів масової інформації, батьки та ін. Перевагою використання цього ресурсу в історичному дослідженні є те, що молодь ознайомлюється з різними поглядами і удосконалює свої вміння формулювати запитання. Такий досвід дає бачення та розуміння ширшої перспективи проблеми і молоді люди навчаються обговорювати і дискутувати актуальні питання; досліджувати минуле з різноманітних джерел інформації, ознайомлюватися із думкою та оцінкою різних людей тієї чи іншої події, удосконалювати навички ділової комунікації, критично мислити. Зібрану в процесі дослідження інформацію можна використати для організації широкої дискусії щодо стану історичної спадщини не лише в навчальному закладі, але й у місцевій громаді, зокрема на шпальтах місцевої газети.

Залучаючись до розгляду проблем збереження історичного до-вкілля, молоді люди збирають свідчення з різних джерел інформації, думки різних представників громади стосовно реальних питань, що впливають на місцеву громаду, зокрема на прийняття політичних рішень стосовно культурної та історичної спадщини місцевої громади. Вони отримують можливість звертатися до реальних питань,

що стосуються їх щоденного життя і брати участь у представленні думки різних представників місцевої громади щодо збереження та відтворення історико-культурної спадщини.

Досліджуючи реальні проблеми, пов'язані з історією власного довкілля, молоді люди зможуть визначити, як приймаються рішення, що впливають на їхнє життя та стан довкілля. Це сприяє становленню їхньої активної громадської позиції у житті та у процесі вирішення проблем місцевої громади.

Отже, дослідження історії власного довкілля є цінним ресурсом громадянського виховання особистості. З одного боку, така діяльність сприяє мотивації молодих людей у процесі вивчення історії, а з іншого – може бути предметом проектної діяльності молоді у місцевій громаді. У процесі здійснення історичної проектної діяльності молодь навчається досліджувати пам'ятки місцевої історії, обговорювати і дискутувати актуальні питання, пов'язані із їх збереженням чи реконструкцією; приймати рішення про їх долю, розглядати можливі альтернативи вирішення проблеми та аргументувати свій вибір; спілкуватися компетентно, ознайомлюватися із діяльністю місцевих інституцій та дією демократичних процедур; досліджувати місцеві ресурси, їх розподіл та вплив на членів громади та підтримку середовища; бути відповідальними членами громади, брати участь та відповідально діяти задля покращення історичної та культурної спадщини.

Історичне дослідження історичного середовища місцевої спільноти забезпечує механізми усвідомлення молоддю безпосереднього зв'язку зі своєю історичною та культурною спадщиною. Це дає можливість зрозуміти, які є зв'язки між діями людей у різних періодах історичного розвитку краю, інформує про бачення молодими людьми його майбутнього та ролі, яку вони можуть відіграти у його поступі. Це сприяє формуванню активної громадянської позиції молодого покоління.

Таким чином, історико-культурна спадщина, втілюючи досвід, норми, цінності, життєві та культурні цінності різних поколінь місцевої громади, відтворює багатовікову історію розвитку історичного середовища. Збереження пам'яток історії та культури є умовою забезпечення її сталого культурного розвитку. У процесі дослідження історичного довкілля молоді люди отримують stále відчуття приналежності до історії своєї місцевої громади, вчать приймати самостійні рішення, прогнозувати, яким вони хочуть бачити своє місцеве середовище у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Ганаба С.О. Історична освіта у методологічному фокусі інтерсуб'єктивності : монографія / С.О. Ганаба. – Кам'янець-Подільський : Кам.-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 152 с.
2. Матеріали Другого всеукраїнського конкурсу учнівських пошукових робіт «Слідами історії» на тему: «Історична пам'ятка – спогад, застереження, пізнання». – Львів, 2000. – 82 с.
3. Онищенко О.С. Проблеми збереження історико-культурної спадщини Києва / О.С. Онищенко. – К., 2009. – 297 с.

Historical and cultural heritage reflect a long history of historical environment development of local community. Preserving of historical and cultural monuments is a condition of its sustainable development. In the process of researching historical environment the young people receive a strong sense of belonging to local community history, learn to make independent decisions, to predict how they would like their local historical environment to develop.

Key words: *historical environment, youth, historical and cultural heritage, research.*

Отримано: 14.03.2013

УДК 94(477)«18»/19«(092):32

М. П. Забродський

**«ПРОМОВА ДЕПУТАТА УГОРСЬКОГО СЕЙМУ
АДОЛЬФА ДОБРЯНСЬКОГО ДО ПИТАННЯ ПРО АДРЕСУ»
ЯК ІСТОРИЧНЕ ДЖЕРЕЛО**

У статті проаналізовано ідеї русинського «будителя», депутата угорського парламенту Адольфа Івановича Добрянського, викладені ним у «Промові депутата угорського сейму Адольфа Добрянського до питання про адресу», стосовно подальшої долі русинів Австрійської імперії.

Ключові слова: *Адольф Добрянський, русини, угорський парламент, Австрійська імперія, націєтворення.*

Українська історія знає багато видатних імен. Однак серед плеяди діячів, чий вклад у розбудову нашої Вітчизни заслуговує на увагу, є постаті безпідставно замовчувані національною історичною наукою. Саме до цього кола патріотів минулого належить Адольф Іванович Добрянський – «будитель» русинів, активний учасник політичного життя Австрійської імперії, визначний громадський діяч другої половини ХІХ ст. з під пера якого вийшло не мало змістовних праць, що стосувалися процесів русинського націєтворення. Однією із таких праць є «Промова депутата угорського сейму Адольфа Добрянського до питання про адресу», що вийшла друком у Відні в 1861 р. Частково цю працю розглядали у своїх дослідженнях С. Добош [8], Д. Данилюк [5], М. Кашка [10; 11], проаналізувавши її лише у загальних рисах. На наш погляд, ідеї, висловлені автором брошури, є для сучасної історичної науки досить актуальними, тому заслуговують на більш детальне дослідження.

Первісний прояв активності русинських діячів Закарпаття в боротьбі за «народну справу» в 1849-1851 рр. не витримав вже перших ударів неабсолютистського режиму, продемонструвавши вузькість соціальної основи цього руху. Русини в післяреволюційний період не мали великих успіхів на ниві націєтворення. Не вдалося виділити територію заселену угорськими русинами в окрему адміністративну одиницю, створити хоча б трохи впливові громадські організації, які б у подальшому стали основою русинського національного руху, не вдалося модернізувати літературну